

Ағылшын тілін оқытуда мобильді қосымшаларды қолданудың дидактикалық мүмкіндіктері

ЖАРИЯЛАНДЫ
30.05.2026

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/189030/>

Қадимов Айбек Бекежанұлы

Көп тілді білім беру факультетінің магистранты, Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті,

Ғылыми жетекші: **Сұлтангүбиева Айгүл Айтмұхановна**, п.ғ.к., қауымдастырылған профессор

Кілт сөздер: мобильді оқыту, мобильді қосымшалар, MALL, ағылшын тілін оқыту, тілдік емес мамандықтар, цифрлық білім беру, learner autonomy, action-oriented approach, online interaction, тілдік құзыреттілік, микрооқыту, геймификация, кәсіби лексика, CEFR, мобильді технологиялар.

Қазіргі жоғары білім беру жағдайында ағылшын тілін оқыту тек аудиториялық сабақпен шектелмей, цифрлық және мобильді ортаға ауысып отырғаны анық. Әсіресе тілдік емес мамандықтар студенттері үшін мобильді қосымшалар ағылшын тілін жүйелі түрде қайталау, оқу материалын бекіту және өздік жұмысты ұйымдастырудың қолжетімді құралына айналды. Мұндай қосымшалардың дидактикалық мүмкіндіктерін талдау барысында оларды жай технологиялық жаңалық ретінде емес, нақты оқу мақсаттарын қолдайтын, оқушы әрекетін белсендіретін, тілдік құзыреттілікті кезең-кезеңімен қалыптастыратын педагогикалық орта ретінде қарастыру қажет. UNESCO мобильді оқытуды білімге қолжетімділікті кеңейтетін, оқытуды дараландыруға көмектесетін және жедел кері байланыс беруге мүмкіндік жасайтын бағыт ретінде сипаттайды [23, 12-156]. Сондықтан мобильді қосымшаларды қолдану мәселесі бүгінгі таңда тек техникалық мәселе емес, дидактикалық және әдістемелік мәселе ретінде қарастырылады.

Мобильді қосымшалардың негізгі дидактикалық артықшылықтарының бірі – оқыту үдерісін кеңістіктік және уақыттық шектеулерден босатуы. Дәстүрлі сабақта тілдік материал белгілі бір кесте бойынша, белгілі бір аудиторияда игерілсе, мобильді ортада

студент оқу әрекетін күннің кез келген бөлігінде жалғастыра алады. Бұл мүмкіндік әсіресе оқу жүктемесі жоғары тілдік емес мамандықтар студенттері үшін маңызды. Олар қысқа уақыт аралықтарында сөздік қорды қайталап, тыңдалым тапсырмасын орындап, тест шешіп немесе кәсіби лексикамен жұмыс істей алады. Мұндай модель микрооқыту қағидасымен ұштасады: күрделі материал қысқа, мақсатты бөліктерге бөлініп, жиі қайталанатын жаттығулар арқылы меңгеріледі. Зерттеулерде дәл осындай қысқа және қайталанбалы формат тіл үйренушінің тұрақты оқу дағдысын қалыптастыруға оң әсер ететіні көрсетіледі [2, 98-1016].

Мобильді қосымшалардың тағы бір маңызды дидактикалық мүмкіндігі – оқу үдерісін дербестендіру. Әр студенттің тіл меңгеру деңгейі, оқу қарқыны, әлсіз және күшті тұстары әртүрлі болғандықтан, бірдей тапсырма барлық білім алушы үшін бірдей тиімді бола бермейді. Мобильді ортада студент өзіне қажет бөлімді қайта қарап, білмеген сөздерге қайта оралып, қосымша түсіндірме алып, жеке оқу қарқынын таңдай алады. Бұл learner autonomy, яғни білім алушы дербестігі қағидасымен сәйкес келеді. CEFR Companion Volume құжатында да тіл үйренуші тек білім алушы емес, белгілі бір мақсатқа жету үшін тілдік әрекет жасайтын әлеуметтік агент ретінде қарастырылады [25, 25-286]. Осы тұрғыдан қарағанда мобильді қосымша студентке өзінің оқу әрекетін жоспарлауға, алға қойған мақсатын бақылауға және нәтижесін бағалауға көмектесетін құрал ретінде қызмет етеді.

Ағылшын тілін оқытуда мобильді қосымшалар тілдік дағдылардың әрқайсысын әртүрлі дәрежеде дамытуға мүмкіндік береді. Лексикалық деңгейде олар жаңа сөздерді жүйелі түрде ұсыну, карточка, сәйкестендіру, қысқа тест және аралықпен қайталау сияқты механизмдер арқылы сөздік қорды бекітеді. Грамматикалық деңгейде ережені қысқаша түсіндіру, үлгі бойынша жаттықтыру, бірден тексеру және қате жөнінде кері байланыс беру мүмкіндігі бар. Тыңдалымға қатысты қосымшалар қысқа аудиомәтіндер мен диалогтарды бірнеше рет тыңдауға, жылдамдықты өзгертуге және транскрипцияны салыстыруға жағдай жасайды. Айтылымға арналған функциялар сөйлеуді жазу, автоматты тану немесе үлгі бойынша қайталау арқылы фонетикалық жаттығуға көмектеседі. Оқу дағдысы бойынша қысқа мәтіндермен, кәсіби бағыттағы фрагменттермен, терминологиялық жаттығулармен жұмыс істеу мүмкіндігі бар. Бұл мобильді ортаның көпфункционалығын көрсетеді: ол бір ғана аспектіні емес, тіл меңгерудің бірнеше компонентін қатар қолдай алады [6, 84-886].

Мобильді қосымшалардың дидактикалық мүмкіндіктерін бағалағанда олардың мотивацияға ықпалына ерекше назар аудару қажет. Көптеген студенттер үшін шетел тілін жүйелі үйренудегі ең қиын мәселе – тұрақтылық. Сабақтан тыс уақытта тілмен айналысу әдетін қалыптастыру оңай емес. Осы тұста мобильді қосымшалардағы геймификация элементтері, жетістік белгілері, күнделікті тапсырмалар, ұпай жүйесі және прогресс шкаласы үлкен рөл атқарады. Олар студенттің қысқа мерзімді мақсатын

нақтылап, әр күні аз да болса алға жылжуға итермелейді. 2022 жылғы зерттеулердің бірінде MALL бағдарламасы студенттердің сөздік қорды үйренуге деген қатынасын және өзіндік реттеу қабілетін жақсартқаны анықталған [11, 356]. Бұл нәтиже мобильді қосымшалардың тек тілдік материалды ұсыну құралы емес, оқу мінез-құлқын қалыптастыруға әсер ететін дидактикалық ресурс екенін дәлелдейді.

Мобильді қосымшалардың тағы бір маңызды мүмкіндігі – оқу әрекетін деректер арқылы бақылау. Көптеген платформалар студенттің қанша уақыт жұмыс істегенін, қай тақырыпта қателескенін, қандай бөлімдерді аяқтағанын, қай дағды бойынша ілгерілеу бар екенін тіркейді. Бұл функция студент үшін де, оқытушы үшін де пайдалы. Студент өз прогресін көріп, әлсіз тұстарын анықтай алады; оқытушы топтың жалпы қиындықтарын байқап, сабақ құрылымын қайта жоспарлай алады. Мұндай мониторинг learning analytics элементтеріне жақын келеді. Әрине, барлық мобильді қосымшаларда мұндай мүмкіндік бірдей деңгейде дамымаған, бірақ progress tracking, streaks, performance history сияқты қарапайым элементтердің өзі студенттің өзін-өзі бақылауын күшейтеді. Бұл тіл үйренудің ұзақ мерзімді процесінде өте маңызды, себебі студент үшін нақты ілгерілеуді көру мотивацияны сақтауға көмектеседі [2, 105-1076].

Сонымен қатар мобильді қосымшалардың дидактикалық мүмкіндіктерін бағалағанда олардың шектеулерін де ескеру керек. Ең алдымен, кез келген қосымша тиімді емес: кейбірінде мазмұн тым қарапайым, кейбірінде шынайы коммуникативтік тапсырмалар жеткіліксіз, ал кейбірі тек механикалық қайталауға негізделеді. Екіншіден, смартфон ортасы назарды жиі бөледі: бір құрылғыда оқу тапсырмасы мен әлеуметтік желі, ойын, хабарлама қатар тұрады. Үшіншіден, жүйесіз қолданылған қосымша студентті үстірт оқуға алып келуі мүмкін, яғни ол ұпай жинауға көбірек көңіл бөліп, тілдік мазмұнды терең меңгермеуі ықтимал. Төртіншіден, интернетке тәуелділік, экран шаршауы, техникалық ақаулар сияқты факторлар да оқу процесіне кедергі келтіруі мүмкін. 2022 жылғы мета-талдауда мобильді тілдік қосымшалардың жалпы оң әсері көрсетілгенмен, зерттеулердегі дәлел сапасы біркелкі емес екені және нәтижені жалпылауда абай болу керек екені айтылады [11, 25-296].

Сондықтан мобильді қосымшаларды нәтижелі қолданудың белгілі бір шарттары бар. Біріншіден, қосымша нақты оқу мақсатымен сәйкестенуі тиіс: егер мақсат кәсіби лексиканы дамыту болса, құралдың лексикалық және контекстілік мүмкіндігі жеткілікті болуы керек; егер мақсат online interaction немесе mediation дағдыларын қолдау болса, тапсырма форматы соған лайық болуы қажет. Екіншіден, қосымша жүйелі қолданылуы керек. Бір реттік қолданудан гөрі апталық жоспарға кірістірілген қысқа, бірақ тұрақты жұмыс тиімді. Үшіншіден, оқытушының рөлі сақталады: ол қосымшаны таңдап қана қоймай, оны сабақпен, бағалау критерийімен және оқу нәтижесімен байланыстырады. Төртіншіден, студентке тек құралды қолдану емес, оны қалай тиімді пайдалану керектігі де үйретілуі тиіс. Бұл жағдайда мобильді қосымша жеке-жеке шашыраңқы жаттығу

емес, оқу процесінің органикалық бөлігіне айналады [11, 43-466].

Жалпы алғанда, ағылшын тілін оқытуда мобильді қосымшаларды қолданудың дидактикалық мүмкіндіктері өте кең. Олар тілдік дағдыларды дамытуға, өздік жұмысты ұйымдастыруға, оқу әрекетін дербестендіруге, онлайн өзара әрекетке дайындауға, mediation және action-oriented learning қағидаларын жүзеге асыруға көмектеседі. Әсіресе тілдік емес мамандықтар студенттері үшін мұндай құралдар ағылшын тілін оқу жүктемесіне икемдеп, қысқа, жүйелі, кәсіби бағытталған жұмыс жүргізуге мүмкіндік береді. Алайда олардың тиімділігі автоматты емес: нақты нәтиже мазмұн сапасына, тапсырма дизайнына, кері байланысқа, жүйелілікке және оқытушымен интеграцияға тәуелді. Осыған байланысты мобильді қосымшаларды ағылшын тілін оқытудағы әмбебап шешім емес, бірақ дұрыс ұйымдастырылған жағдайда өте ықпалды дидактикалық ресурс ретінде бағалауға болады.

Осылайша, мобильді қосымшаларды дидактикалық тұрғыдан қарастырғанда, олардың басты құндылығы оқу үдерісін қолжетімді, икемді және тұлғаға бейім етуінде ғана емес, студентті дербес әрі саналы тіл үйренуге бағыттауында екенін көруге болады. Егер оқытушы мобильді құралдарды нақты мақсатпен, өлшемді тапсырмалармен, бағалау критерийімен және сабақтағы жұмыс түрлерімен ұштастырса, олар тілдік емес мамандықтар студенттерінің ағылшын тілін меңгеруін айтарлықтай қолдай алады.

Әдебиеттер тізімі:

- 1 С. Құнанбаева Теория и практика современного иноязычного образования. Алматы, 2010.
- 2 Қошанова Г.Д., Абенова Т.Т. «Мобилді оқыту» оқу құралы, 2023.
- 3 Ш. Т. Таубаева Педагогика және оқыту технологиялары. Алматы, 2016.
- 4 Stockwell G. Mobile Assisted Language Learning, Cambridge University Press, 2022.
- 5 Б. А. Тұрғынбаева Дамыта оқыту технологиялары. Алматы, 2014.
- 6 Pergum M. Mobile learning languages, Springer, 2014.
- 7 Е. И. Пассов Коммуникативный метод обучения иностранному говорению. – Москва, 1991.
- 8 Құсайынов А.Қ. Білім берудегі инновациялық технологиялар. Алматы, 2014.
- 9 Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- 10 Тихомирова Н.В. Инновационные технологии обучения в высшей школы. Санкт Петербург, 2018.

- 11 Kukulska-Hulme, A. (2018). Mobile-Assisted Language Learning.
- 12 Жадрина М.Д. Қазақстандағы цифрлық білім беру технологияларының дамуы. Педагогика және психология, 2020.
- 13 Mihaylova, M., Gorin, S., Reber, T. P., & Rothen, N. (2022). A Meta-Analysis on Mobile-Assisted Language Learning Applications: Benefits and Risks.
- 14 И. Л. Бим Методика обучения иностранным языкам. Москва, 2007.
- 15 Г. К. Селевко Современные образовательные технологии. Москва, 1998.
- 16 Nunan, D. What is Task-Based Language Teaching? Cambridge University Press, 2004/2010.
- 17 Н. Д. Гальскова Теория обучения иностранным языкам. – Москва, 2006.
- 18 Каримова И., Нормуратова В. 2025. Т. 5. № 1. С. 528–536. Влияние Quizlet на обучение лексике уровня C1 студентов бакалавриата УзГУМЯ // Лингвоспектр.
- 19 Е. С. Полат Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Москва: Академия, 2009.
- 20 Ahmadian, M. J., Long, M. H. (eds.). 2022. The Cambridge Handbook of Task-Based Language Teaching. Cambridge University Press.
- 21 Leveraging AI-enabled mobile learning platforms to enhance the effectiveness of English teaching in universities. PMC.
- 22 Mobile-assisted vocabulary learning through the Shanbay App outside the classroom: Effects of self-regulation and peer scaffolding. PMC, 2022.
- 23 UNESCO. Policy Guidelines for Mobile Learning. Paris: UNESCO, 2013.
- 24 Mihaylova M., Gorin S., Reber T. P., Rothen N. 2022. Vol. 62(1). P. 252–271. A Meta-Analysis on Mobile-Assisted Language Learning Applications: Benefits and Risks // Psychologica Belgica.
- 25 Council of Europe. (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume.
- 26 Авраменко А. П., Матвеева О. Ю. 2020. Формирование коммуникативных стратегий на иностранном языке с использованием мобильных технологий // Московский педагогический журнал.
- 27 Garrison D. R., Kanuka H. 2004. Vol. 7(2). P. 95–105. Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education // The Internet and Higher Education.
- 28 Richards J. C., Rodgers T. S. 2014. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd

ed. Cambridge: Cambridge University Press.

29 Lei X., Fathi J., Noorbakhsh S., Rahimi M. 2022. Vol. 13. The Impact of Mobile-Assisted Language Learning on English as a Foreign Language Learners' Vocabulary Learning Attitudes and Self-Regulatory Capacity // *Frontiers in Psychology*.

30 Duolingo. 4 Learnings from Duolingo Efficacy Studies. 2024.

31 Aksel A. 2021. Vol. 1(2). Vocabulary Learning with Quizlet in Higher Education and Language Education and Technology.

32 Talapova A. K., Turar A. S. 2024. No. 8. The Effectiveness of "Quizlet" for Vocabulary Enhancement in Foreign Language Teaching // *Academics and Science Reviews Materials*.

33 Kukulska-Hulme A., Bull S. 2009. Vol. 3(2). P. 12-18. Theory-based Support for Mobile Language Learning: Noticing and Recording // *International Journal of Interactive Mobile Technologies*.

34 Азизханова А. Э. 2021. Специфика преподавания профессионально ориентированного английского языка студентам медицинских специальностей // *Мир науки, культуры, образования*.

35 Jackson, D. O. (2022). *Task-Based Language Teaching*. Cambridge University Press.

36 Қ. Қадашева Шетел тілін оқыту әдістемесі. 2012.

37 Council of Europe. (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*.